

»MISIJA NEMOGOČE«

V čast mi je, da lahko ob izidu knjige *Prostorsko-časovna organizacija bivanja* (prva načrtovana knjiga od treh) nekaj napišem o avtorju, o akademiku Zdravku Mlinarju. Glede na to, da gre za obsežno delo, ima namreč okrog 500 strani, sem morala narediti izbor tem, ki me najbolj zanimajo. Najprej bi želela poudariti, da je Zdravko Mlinar poleg Vladimirja Braca Mušiča edini, ki je v zadnjih dvajsetih letih vzdrževal stike s kolegi na Hrvaškem. Nemara prav to najbolje kaže na njegovo zanimanje za brezmejne povezave, ki se ne ustavijo na deželnih mejah, temveč so odvisne od mednarodnega značaja stroke in prijateljstva. Hvala.

Rada bi povedala nekaj o Zdravku Mlinarju kot sociologu prostora. Bil je moj učitelj. Seznanil me je s številnimi pojmi, predvsem pa me je naučil razmišljati strukturirano in sistematično; tudi najbolj banalno stvar je treba umestiti v družbeni okvir oz. celoto. Dejstvo, da Mlinar posega po najrazličnejši literaturi, lahko kaže na njegovo sistematičnost, nemara pa nekoliko nakazuje tudi njegovo lastno negotovost. Vsekakor pa ne napeljuje na narcisoidnost, saj avtor pretehta sleherno svojo misel.

Moja naloga je bila težka, ker je knjiga zelo obsežna, resna, zgoščena in, seveda, napisana v slovenščini. Velika škoda je, da je jezik ovira za številne potencialne bralce zunaj Slovenije. No, upam, da bodo tisti, ki so prebrali dela Marxa, Castellsa, Soje in Sassena, prebrali tudi knjigo Mlinarja.

Knjiga ima lepo naslovnico, na kateri je Koper označen na zemeljski obli. Gre za nedvoumno sporočilo o razmerju med lokalnim in globalnim. Vsebuje deset tematskih enot, literaturo in vire.

V tej knjigi, prvi od treh načrtovanih, je poudarek na bivanju. V hrvaščini bivanje prevajamo kot »stanovanje«, ima pa tudi širši smisel, in sicer pomeni življenje v okolju. Mislim, da je to tudi smisel zgodbe kot celote! Čeprav temelji na raziskavi o Kopru (case study), analiza posamezne teme vedno vsebuje nacionalni pa tudi globalni vidik. Ravno to je sociologija. Odkar ga poznam, se ukvarja s temami, ki jih je obdelal v tej knjigi. To nam veliko pove o njegovi pionirski vlogi in tudi o doslednosti pristopa (v nasprotju z recimo Castellsom, ki nenehno spreminja teorije). Mlinar se ukvarja z dolgoročnimi spremembami in protislovji družbenega razvoja, z enkratnostjo in nasprotji, z individualizacijo in globalizacijo, vse pojave pa opazuje skozi lokalno in globalno »povečevalno steklo«.

Mlinar je kritičen do številnih avtorjev, vendar ne upošteva samo tistih, ki mu ustrezajo. Boj titanov!

Njegova glavna teza je, da lokalno (krajevno, regionalno, državno) ni ločeno od globalnega, temveč se z njim prepleta v »glokalnem«. Hkrati meni, da statično razmišljanje, načrtovanje in odločanje onemogoča doje-manje prihodnjega, ki je že tukaj, med nami, le treba ga je prepoznati. To vsekakor ne pomeni, da se je treba odpovedati dediščini, temveč da je treba doseči harmonično, znanstveno, kulturno in politično spojitev preteklega, sedanjega in prihodnjega. Moje vprašanje pri tem bi bilo, kako je to mogoče doseči glede na to, da smo v obdobju (upam, da ne tudi v stanju) neneh-nih sprememb in prevlade zasebnih interesov nad javnimi. Vendar ravno ko sem že pomislila na to, da avtor misli, da svet lahko reši informatizacija, začne govoriti o njenih nepredvidljivih in nepričakovanih posledicah. V tem resnično tiči pomemben problem. Mlinar se drži stran od apokaliptičnih sta-lišč, zato ga ni mogoče označiti ne za romantika ne za prosvetitelja. Niti ni dobro vse iz preteklosti niti ni mogoče zarisati natančne poti prihodnosti. Vendar je Mlinar nagnjen k iskanju skupnega imenovalca za spremembe v atomiziranem svetu, v katerem razkrojitev sistemov pelje v nastajanje novih. Ali jih lahko predvidimo ali pa jih je mogoče prepoznati le naknadno (kar Mlinar kritizira, posebno na konkretnih primerih), je zame »hamletovsko vprašanje«.

Analiza Kopa kot primera je odlično umeščena v avtorjev širši pristop, ki vključuje tudi različne akterje (»lokalce«, državo, regijo, svet). Ali se bodo iz tega kaj naučili? Poudarila bi temo o družbenih akterjih v prostoru (s katero se je ukvarjal pri projektu Akterji družbenih sprememb v prostoru pri Inštitutu za družbene raziskave v Zagrebu). Mlinar poudarja vlogo pre-bivalcev in države kot glavnih igralcev (on ljubi dihotomije), vendar govori tudi o drugih soudeležencih. Če izhajam iz dognanj raziskave, ki smo jo opravili v Zagrebu, se mi zdi, da nekoliko zanemarja (četudi kritizira) moč ekonomskih udeležencev v procesu odločanja, ki ravno zato, ker pretežno zastopajo osebne interese v neoliberalnem, divjem kapitalizmu, onemogo-čajo vsakršno sistematično in racionalno načrtovanje. Vsaj »sto« let smo še daleč od humanizacije akterjev. To me je spomnilo na odlično knjigo Mojce Pešec Zamudni vzorci razvoja.

Enako zanimiva se mi zdi tema o *politično-teritorialni* delitvi, ki sloni na bližini in velikosti prostora, ne pa na življenjskih interesih in povezavah med ljudmi. Mlinar je zelo kritičen do tradicionalne organizacije prostora in njenega vpliva na razvoj. Pomembna je njegova analiza virtualnih možnosti v informacijski dobi. Identično situacijo imamo na Hrvaškem, kjer se poli-tično-teritorialne meje nenehno spreminjajo, namesto da bi se upoštevala znanstvena dognanja, ki razkrivajo dejanske povezave v prostoru v najšir-šem smislu.

Izhod iz slepe ulice: dejanska jedra in izhodišča pobud v razvitem omre-ženem povezovanju znotraj in prek regionalnih in državnih meja (str. 405)!

Recimo, da je avtor odgovoril na vprašanja: zakaj, kdo, kako in kdaj. Mene najbolj skrbi kako. Moč sociologa je minorna, razen če se ne proda zaradi lastnih interesov, kot so to naredili številni drugi strokovnjaki, vendar v tem primeru koncept pade v vodo. In vendarle to ni razlog, da ne bi nadaljevali.

O knjigi bi se dalo povedati še marsikaj, vendar se mi osebno zdi zanimivejši izziv, ki stoji pred vsemi udeleženci v procesu, vključno z znanstveniki, da začnemo razmišljati in komunicirati med seboj.